

Az ilyen lassu érés folyamatának első lépése talán az lehet, hogy mostani önreflexiónk nem kinyilatkoztatásként, vagy önigazolásként hatna, hanem gondolatkisérletként mégha ügyetlen, vagy elhamarkodott is.

Galamb György -- Pikó András

/Elhangzott a Gondolatjel április 18-i felolvasó estjén/

A MAGYAR IRODALMI ÉS NYELVÉSZETI KÉPZÉS SZÉTVÁLASZTÁSA KÖRÜLI VITÁHOZ

Irásommal egy Diákkparlamenten felmerült, és a Gondolatjel lapjain is többször vitatott kérdéshez szeretnék hozzászólni. A magyar irodalmi és nyelvészeti képzés szétválasztása körüli vitára gondolok. Azt hiszem, ez a probléma nem egyszerűen csak szakmai jellegű, hiszen megoldása nagymértékben függ a középiskolai és egyetemi oktatási rendszeren való változtatás objektív lehetőségeitől is. Én azonban most szakmai szempontból szeretnék a kérdéshez hozzászólni mégpedig azért, mert a vita során néhány olyan vélemény is elhangzott, melyek teljesen ellentétben állnak az irodalomról, irodalomtudományról alkotott és éppen egyetemi tanulmányaim során kialakult elképzeléseimmel. Itt első sorban Kiss Erika írására gondolok, de egyetemünk egyik ismert oktatója Maróti tanárnő is hasonlóan nyilatkozott "... ráadásul ezt a véleményt szószerint a számból vette ki Kiss Erikának a Gondolatjel 1984/6. számában megjelent írása.

Előljáróban még szeretném azt is elmondani, hogy mikor ezt a kérdést feszegettük, bennünket egyáltalán nem az a szándék vezet, hogy "ne kelljen sokat tanulnunk" hiszen senki sem gondolhatta egy percig sem közülünk, hogy még az esetleg el is ért reformból bármiféle hasznot húzhat a még hátralevő egyetemi év alatt.

Most szeretném Kiss Erika cikkének egyik leglényegesebb gondolatát idézni: "Beszéljünk most csak szűken a nyelvészet és az irodalomtudomány kapcsolatáról. Szét lehet-e választani a kettő komoly tanulmányozását? ... Tárgykörük anyaga más elrendezésben, de ugyanaz: a nyelv. ... Mivel a nyelv a szintaxis, a fonológia és a szemantika szabályaival képződik le a szókincsből, magától értetődik, hogy legalább ezeket ismernie kell annak... aki nem csupán olvasni akarja a műalkotást." /Gondolatjel, 1984/6.sz. 6.old./ Kiss Erika tehát - amennyiben jól értem - amellettt voksol, hogy az irodalomtudományt és a nyelvészetet lényegükből adódó egymásrautaltságuknál fogva nem lehet szétválasztani. Egymásra utaltságuk oka pedig az, hogy mindkettő tárgya a nyelv.

Nézetem szerint pedig az irodalomtudomány tárgya nem a nyelv, hanem az irodalom, az irodalmi alkotás. Az igaz, s nagyon fontos dolog, hogy az irodalmi alkotás nyelvi produktum, s így logikus, hogy megközelítésének egyik lehetséges módja a nyelvészeti /az irodalomtudomány történetében akadt is olyan irányzat, amely ennek a megközelítésnek a jelentőségét eltulozta, s feltétlen prioritást tulajdonítva neki, ezzel akarta leírni az irodalom lényegét./ A műalkotás megközelítése szempontjából azonban fontos az is, hogy ezek visszanyulnak valamiképpen az irodalom fejlődéséhez, s hogy ennek a fejlődésnek milyen külső és belső szabályai vannak. Fontos, hogy az alkotás milyen eszméket, gondolatokat fejez ki, s miért, hogyan kapcsolódik az irodalom teóriához. S ezen keresztül vagy emellett a filozófiához más művészetekhez, tudományokhoz. Közelebb visz bennünket a megértéshez, az adott kor történelmének, művelődési szokásainak, a műalkotásokkal szemben támasztott elvárásainak ismerete. Az irodalmi alkotás tehát nagyon sok oldalról meg lehet közelíteni, ezért úgy képelem, hogy egy irodalomszakos hallgató számára az ezen tudományágakkal való alapszintű megismerkedés mindenképpen szükséges lenne. Ehhez persze többek között bizonyos nyelvészeti ismeretekre is szert kell tenni, hiszen az irodalomtudomány bizonyos ágazatai épp azt a tényt használják ki, hogy az irodalmi alkotás nyelvi produktum, s emiatt a nyelv oldalától közelítenek. Am legalább ennyire fontos lenne például a történelmi alappfokú tanulmányozása, hiszen a magyar szakos hallgatók irodalmi képzésének törzsét egy irodalomtörténeti képzés alkotja. Történelmeg azonban egyáltalán nem tanulunk. Az összehasonlító irodalomtudomány szempontjából fontos lenne, hogy tanuljunk világirodalmat is. Tanulunk is, heti 2 órában /összehasonlításként nyelvészetet, kb. heti 4-5 órában hallgatunk.

A különböző irodalomtudományi módszereknek akár alapszintű megismerése számtalan más ismeretet igényel. Ahhoz pedig, hogy mást is tanulhassunk, idő kell. Ezért, mennyiben pusztán az irodalmi képzés minőségének emeléséről van szó, úgy vélem, szükséges lenne bizonyos arányok megváltoztatása. Tanuljunk kevesebbet nyelvészetet, s mellette hallgassunk történelmet, művelődéstörténetet, több világirodalmat! stb. Ugyanis nem hiszem azt, hogy az irodalomtudományhoz az utaminden esetben a nyelvészet tanulmányozásán keresztül vezet. Nem hiszem, hogy az irodalomtörténet szempontjából a nyelvészetnek, a nyelvtörténetnek nagyobb jelentősége volna, mint pl. a kulturtörténetnek. Nem hiszem, hogy a nyelvészeti ismeretek bármiféle prioritással bírnak az irodalommal való megismerkedés tekintetében. Mindazonáltal nem gondolom azt sem, hogy problémáink valódi forrása abban rejlik, /az irodalom oktatás tekintetében/, hogy túl sok órában tanulunk nyelvészetet. Sokkal fontosabb az, hogy egy átlag egyetemi hallgató három éven keresztül kb. 35-40 órát hallgathatna hetente, s ez a helyzet tudtommal negyedévben sem javult lényegesen. Tanáraimmal, diáktársaimmal folytatott beszélgetéseim során többektől hallottam, hogy szerintük az optimális, kötelező órászám heti 20-25 lenne, /napi 4-5 óra/. Problémáinkat pedig igazán nem oldaná meg azaz illetve csak részben, ha a nyelvészeti órák számát csökkentenék. Hiszen újabb

/noha e studiumok az irodalmi képzés szempontjából igen fontosak lennének/ a helyzet végülis csak igen kis mértéken javulna. Egyeszer talán érdemes lenne felmérni azt, akár az egész egyetemi hallgatóság körében, ki milyen órákra járt volna, ha teheti, mit érzett fölöslegesnek, vagy nem túl lényegesnek, milyen órákat látogatott volna inkább. Ennek a felmérésnek az eredményei minden bizonnyal sok szempontból hasznos információkkal szolgálnának.

Végezetül két dolgról szeretnék röviden szólni Maróti tanárnő Magánvélemény c. írásával kapcsolatban. A cikk első pontjában amennyiben nem hangzik túl nagyképpen, mindenképpen egyetérttek hogy úgy gondolom, hogy a jelenlegi oktatási rendszer annyira elhibázott, hogy bizonyos változtatásokat, például az orosz nyelv és a politikai tárgyak hallgatásának fakultatív tételét nem lehet olyan gyorsan elvégezni, hogy az kapkodásnak tűnjön. A cikk második és ezzel összefüggésben harmadik valamint negyedik pontjához szeretnék néhány megjegyzést fűzni. Ahhoz nem férhet kétség, hogy az anyanyelvi képességek és készségek fejlettségi foka mennyire jelentős az egyén és társadalom életében. Viszont nem tudom, hogy elvégzendő nyelvészeti studiumaink valóban ilyen irányú készségeink emelését célozzák-e elsősorban. Szerintem a nyelvészeti ismeret és a nyelvi készség különböző dolgok. Homérosz például valószínűleg írni sem tudott és azt mégsem lehet róla mondani, hogy ne lett volna magas szintű nyelvi készség birtokosa. A nyelvészet oktatása és anyanyelvi készségek fejlesztése egyébként hagyományosan is elkülönül. A hét szabad művészetben belül a grammatika foglalta magában a nyelvészetet és a szónoklattant a retorika tudománykörébe tartozott a nyelvi készségek fejlesztése. Ettől függetlenül nyelvészeti studiumon, noha elsősorban indirekt módon, de mégis csak fejlesztjük ezeket a készségeket, amennyiben az ember okos tudásokat hall beszélni, esetleg vitatkozni, tanulmányokat olvas stb. Bennem azonnal felmerül a kérdés, hogy nincs-e ez így minden más tudományval kapcsolatban? Lehet-e ez az érv a nyelvészeti tanulás mellett? Szerintem Maróti tanárnő cikkét egy igen tetszetős hasonlattal zárja. Nézetem szerint azonban a magyar irodalmi és nyelvészeti képzés szétválasztása - itt had utaljak Maleczky Márta cikkére - Gondolatjel, 1985. 1.sz. - mind az irodalom, mind a nyelvészet szakosodott hallgatók számára nagyobb lehetőséget biztosítana saját szakmájuk megismerésére, s ezáltal megnöve annak az esélye, hogy az egyetemét ne "betanított" munkásként, hagyjuk el. A cikk első pontjában amennyiben nem hangzik túl nagyképpen, mindenképpen egyetérttek hogy úgy gondolom, hogy a jelenlegi oktatási rendszer annyira elhibázott, hogy bizonyos változtatásokat, például az orosz nyelv

AZ ÚJ MUNKA-SZERVEZET, MINT AZ "ÁTMENETI TÁRSADALOM" MEGHALADÁSÁNAK

LEHETŐSÉGE. A cikk második pontjához szeretnék néhány megjegyzést fűzni. Ahhoz nem férhet kétség, hogy úgy gondolom, afelől nincs kétsége senkinek, hogy társadalmi munkát a "létező szocializmus", még nem "eszme" megvalósulása, hogy még nem a szabadság, hanem a "szükség-szerűség" birodalma. A szempontok emelését célozzák-e elsősorban. Szerintem a nyelvészeti ismeret és a nyelvi készség különböző dolgok. Homérosz például valószínűleg írni sem tudott és azt mégsem lehet róla mondani, hogy ne lett volna magas szintű nyelvi készség birtokosa. A nyelvészet oktatása és anyanyelvi készségek fejlesztése egyébként hagyományosan is elkülönül. A hét szabad művészetben belül a grammatika foglalta magában a nyelvészetet és a szónoklattant a retorika tudománykörébe tartozott a nyelvi készségek fejlesztése. Ettől függetlenül nyelvészeti studiumon, noha elsősorban indirekt módon, de mégis csak fejlesztjük ezeket a készségeket, amennyiben az ember okos tudásokat hall beszélni, esetleg vitatkozni, tanulmányokat olvas stb. Bennem azonnal felmerül a kérdés, hogy nincs-e ez így minden más tudományval kapcsolatban? Lehet-e ez az érv a nyelvészeti tanulás mellett? Szerintem Maróti tanárnő cikkét egy igen tetszetős hasonlattal zárja. Nézetem szerint azonban a magyar irodalmi és nyelvészeti képzés szétválasztása - itt had utaljak Maleczky Márta cikkére - Gondolatjel, 1985. 1.sz. - mind az irodalom, mind a nyelvészet szakosodott hallgatók számára nagyobb lehetőséget biztosítana saját szakmájuk megismerésére, s ezáltal megnöve annak az esélye, hogy az egyetemét ne "betanított" munkásként, hagyjuk el.